

Město II – utopie a vize

Gemeinschaft a Gesellschaft

- německý sociolog F. Tönniese (1887), dvojí ideální typ lidského soužití:
- *Gemeinschaft* – česky *společenství* nebo *pospolitost* s pevnými osobními vazbami, uspořádání sociálních vazeb typické pro tradiční společnosti malé skupiny, sledují společné zájmy, všichni jsou vedeni přirozenou či organickou vůlí
- *Gesellschaft* – česky *společnost* s racionální organizací a volnějším vazbami, ve městech v období průmyslové revoluce se vazby mezi lidmi proměnily z pospolitosti na společnost
staví na svobodné volbě, každý sleduje především své vlastní zájmy a jeho vůle představuje výsledek racionální úvahy
lidé se vzájemně většinou neznají, pokud si lidé pomáhají a spolupracují, očekávají i nějaký vlastní prospěch

Místo umělce v moderní společnosti

- H. de Saint-Simon (1925) vytvořil model státně-technokratického socialismu, ve kterém společnost vede triumvirát profesí: umělec, vědec, průmyslník – umělec je jejich předvojem, tj. avantgardou
- P. B. Shelley (1821) *Obrana poezie* – vedoucí postavení umělce ve společnosti pro jeho schopnost představivosti
- 2. půl. 19. stol. – nově vzniklý umělecký trh, měšťácký konzumerismus a snobismus vytvářejí nové prostředí, nové postavení umělce

dvojí reakce:

1. přijetí umění jako zboží, zábavního průmyslu, mainstreamu a konzumerizmu (Sarah Bernhardtová)
2. odmítnutí konzumerizmu, dobrovolná volba periferie, politická radikalizace (modernistické vizionářství, avantgarda), fenomén bohémy – odpor vůči integrované sociální roli, fenomén mecenášství

Utopie a vize

- představa ideální lidské společnosti, obce nebo státu
- slovo vytvořil Thomas More, kniha *Utopie* z roku 1516
- utopie 19. století – považují většinou za uskutečnitelné
R. Owen *Nový pohled na společnost* 1813, Ch. Fourier *Nový průmyslový svět* 1829, B. Bolzano *O nejlepším státě* 1832, H. G. Wells *Moderní utopie* 1905
- antiutopie či dystopie 20. století – utopie negativní a varovné
K. Čapek *R. U. R.* 1920, *Válka s mloky* 1936, *Bílá nemoc* 1937, J. Zamjatin *My* 1923, A. Huxley *Konec civilizace* 1930, G. Orwell *Farma zvířat* a 1984
- projekt moderny jako utopie

- Stato libero di Fiume (Svobodný stát Fiume) 1920–1924, dnešní chorvatská Rijeka
založený básníkem a spisovatelem G. D'Annunzio
ústava vytvořila korporativistický stát, v němž byli lidé rozděleni do devíti sektorů podle ekonomických tříd a desáté skupiny, do níž byly soustředěny „vyšší“ lidské bytosti – hrdinové, básníci, proroci, „nadlidé“, ústava prohlásila hudbu jako jeden ze základních principů nového státu
- politické utopie jsou po roce 1917 často spojeny se společenským a politickým přesvědčením (převážně levicovým), podle něhož design a umění mohou a měly by změnit společnost
- utopie komunismu, bolševismu, fašismu, nacismu...

Secese

- latinsky secessio = odchod, oddělení (politický akt ve starověkém Římě)
- odchod z (kulturních) center, z měst, oficiálních institucí – viz disent (odsednutí), underground (podzemí)
- vznik v uměleckém prostředí Vídně
- 1896 skupina mladých umělců se demonstrativně odštěpila od staršího spolku Wiener Künstlergenossenschaft a vytvořila samostatný spolek: malíř G. Klimt, architekti O. Wagner a J. M. Olbrich, básník P. Altenberg
- Varianty názvů stejného hnutí: art nouveau, Jugendstil, Modern Style, style liberty, „styl Mucha“, „styl Guimard“
- možná inspirace – Salón odmítnutých (1863) a následné salóny odmítaných impresionistů v 70. letech

Pavilon secese – Vídeň

„Době její umění a umění jeho svobodu“

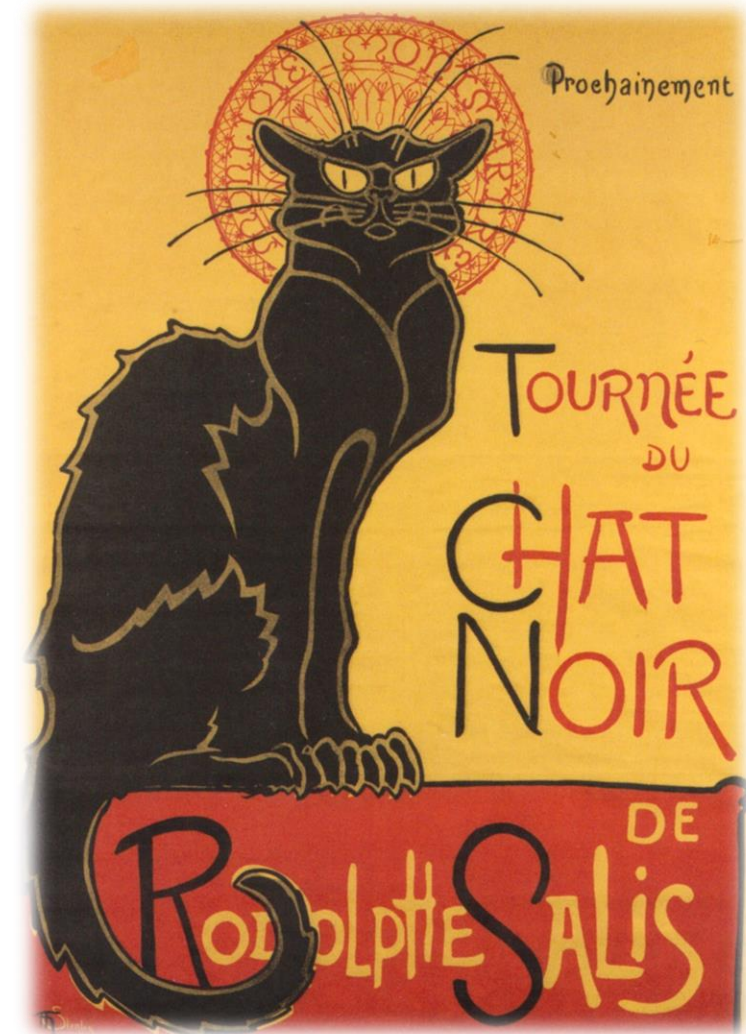
Ornament

- základním výrazovým elementem a slohovým principem secese se stal formálně dokonale prokomponovaný ornament
- ornamenty zaplavily vše od obrazů a jejich ráků přes plastiky a architekturu až po užité umění – sklo, keramiku, knižní vazby, plakáty, šperky, typy písma, vzory látek, oděvy, tepané mříže, zábradlí, svítidla).
- ornamentálně se zavíjející linie vyjadřovaly složité psychické obsahy, vnitřní konflikty moderního člověka
- 1908 A. Loos publikoval pamflet *Ornament a zločin* – nástup prvních avantgard

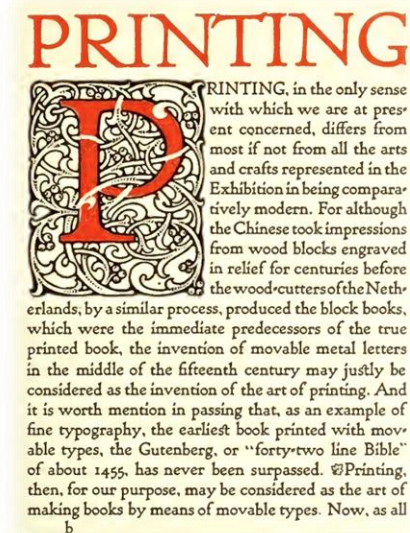
Kabaret – umění periférie

- novodobé kabarety – periférie Paříže jako jsou Latinská čtvrť (studentská) a Montmartre
- protiměšťácký a protišosácký charakter, umělecká a osobní svoboda, blízko anarchismu
Épatez les bourgeois! (Omračte měšťáky!)
- první literární kabaret – Les Hydropathes (Klub hydropatů, mající hrůzu z vody), 1878
- Chat Noir (Černá kočka), 1881 – R. Salis a E. Godeau
- vytvoření nového žánru autorského večera s volným programem – básně, písně, monology, improvizované výstupy

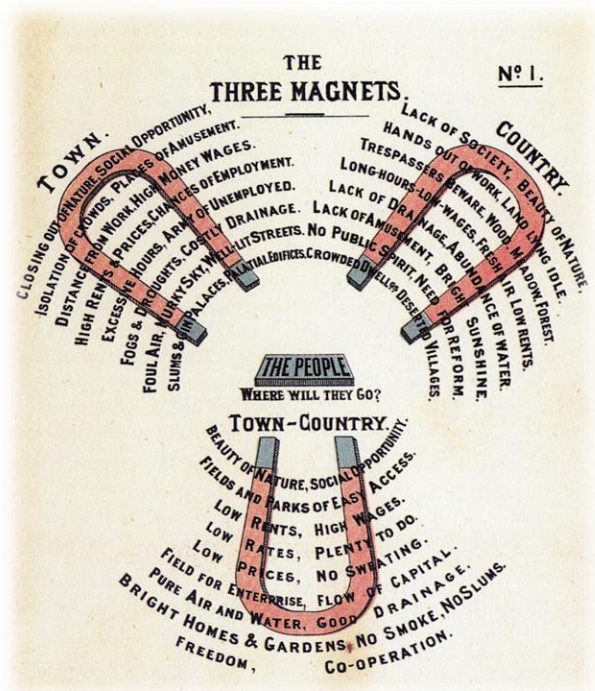
Hnutí Arts and Crafts

- zakladatelé W. Morris a J. Ruskin
- Morris se snažil obnovit středověký ideál anonymní řemeslné práce ve službách Bohu
- vlastní tiskárna poblíž Londýna, ručně připravované deskotisky
- *Zprávy odnikud* (News from Nowhere, 1890) – zobrazení agrární idyly, která reagovala na hrůzy mechanizované výroby a sociální problémy spojené s industrializací v Británii
- hnutí Arts and Crafts inspirovalo řemeslníky a designéry z Wiener Werkstätte (Vídeňských dílen) a Deutscher Werkbund (Německého pracovního svazu) v prvních letech 20. století

Zahradní města

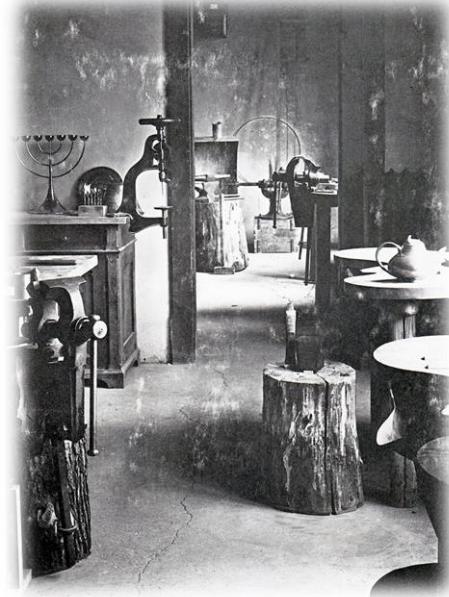
- E. Howard *Garden Cities of Tomorrow* 1898 (německy 1908)
- utopická vize moderního města
- požadavek – zahrada musí být přirozenou součástí bytu
- 1902 – první anglické zahradní město Letchworth
- zahradní město je koncipováno a projektováno jako celek
- spojuje výhody městského a venkovského života
nízký nájem – vysoké mzdy
nízké daně – dostatek práce
krásné dony a zahrady – žádný kouř, žádné pelechy
svoboda a sociální soulad

Návrat k předosvícenským divadelním formám

- Copeau a divadlo Starý holubník – středověká bratrstva, francouzské frašky a commedia dell'arte
- Mejerchold a Tairov – jarmareční divadlo balagan a commedia dell'arte
- W. Gropius a Bauhaus v raném období – odkazy na středověký dílenský systém byly explicitně vyjádřeny v organizaci a nomenklatuře mistrů a tovaryšů, návrat k ruční výrobě

Vytvořme proto nový cech řemeslníků bez třídních rozdílů, které staví arogantní bariéru mezi řemeslníkem a umělcem!

Umělecká kolonie

- způsob života a práce
- fenomén pochází z Německa a Švýcarska
- často byl spojován s architektonickými myšlenkami hnutí zahradních měst
- ke konci 19. století vznikaly kolonie umělců na venkově – „útěk malířů z města“
- přestože mnozí umělci vědomě vyhledávali kontakty s místními obyvateli, často se drželi stranou
- kromě malířů zakládali své umělecké komunity spisovatelé, herci či hudebníci

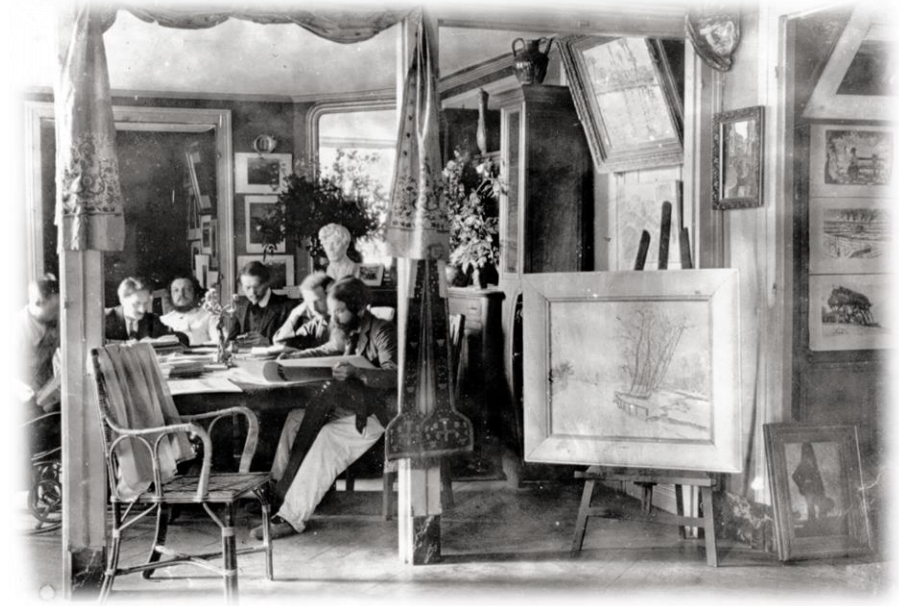
Darmstadtská umělecká kolonie

- Mathildenhöhe – vyvýšenina na okraji centra města Darmstadt
- soubor staveb z období 1899 až 1914 v secesním stylu
- žili zde a pracovali výtvarní umělci
- z podstatné části podporováni mecenáši
- záměrem umělců při návrhu budov byl rozvoj experimentálního raně modernistického životního a pracovního prostředí
- pořádali výstavy

Abbaye de Créteil (Opatství v Créteil)

- umělecká komuna založená na podzim 1906 spisovatelem G. Duhamelem a básníkem Ch. Vildracem
- jihovýchodně od Paříže
- cíl vytvořit místo svobody a přátelství příznivé pro uměleckou a literární tvorbu, prvotní myšlenka – útěk od zkažené západní civilizace k prostotě života
- skupina se snažila vytvořit nakladatelství (příjmy na podporu opatství), zanikla v lednu 1908
- členové komuny se později scházeli každý měsíc na společných večerích

Divadlo – kláštery, studia, laboratoře

- Divadlo-studio (těatr-studia) – Mejercholdův název
- experimentální scény, jejichž primárním cílem není tvorba nových inscenací, ale hledání nového hereckého výrazu s využitím starších a nebo naopak zcela nových postupů

Studio na Povarské 1905 – K. S. Stanislavskij s V. E. Mejercholdem

Starobylé divadlo 1907 – N. N. Jevrejnov

První studio MCHT 1911 – K. S. Stanislavskij s L. Suleržickým a J. B. Vachtangovem

Divadlo Starý holubník 1913 – J. Copeau

Studio na Borodinské 1914 – V. E. Mejerchold

